

HATOS HAJNALKA

A duális szakképzés és a területi tervezés kapcsolata

The link relationship between dual vocational training and territorial planning

•
SZERZŐ:

HATOS HAJNALKA, PhD hallgató, Széchenyi István Egyetem Regionális- és Gazdaságtudományi Doktori Iskola, hajnalka.hatos@gmail.com,
ORCID: 0009-0004-8522-3613

JEL kód: I25, I28, O24, R58

Kulcsszavak: szakképzés • duális képzés • ágazati képzőközpont

Absztrakt: A tanulmány a duális szakképzés és a területi tervezés kapcsolatát mutatja be. A kutatás célja egyrészt a szakképzést szabályozó stratégiák bemutatása, másrészt a duális együttműködés céljainak, valamint a kapcsolódási pontoknak az áttekintése. A kooperáció megvalósítása konkrét példán keresztül is ismertetésre kerül. A tanulmány a szabályozók feldolgozása, dokumentumelemzés és személyes tapasztalatok összegzésével készült. A területi tervezés során megfogalmazott elvárásoknak való megfelelés megjelenik a duális szakképzésben. A gazdaság és az oktatás összehangolt működése az alapja a jövőben a tudásközvetítő tevékenységnek, illetve a munkaerő utánpótlás biztosításának.

AUTHOR:

HAJNALKA HATOS, PhD Student, Széchenyi István University, Doctoral School of Regional and Economic Sciences, hajnalka.hatos@gmail.com,
ORCID: 0009-0004-8522-3613

Keywords: *vocational training • dual training • sectoral training centre*

Abstract: *The study presents the relationship between dual vocational training and territorial planning. The aim of the research is to present the strategies governing vocational training and to describe the objectives of dual cooperation and the interfaces between them. The implementation of this cooperation is illustrated by concrete examples. The study is based on a review of the regulatory literature, document analysis and a synthesis of personal experiences. Meeting the expectations of territorial planning is reflected in dual vocational training. The coordinated operation of the economy and education is the basis for the future of knowledge transfer and the supply of new labour.*

BEVEZETÉS

A regionális gazdaságfejlesztés, a területi tervezés és kormányzás speciális részeként, a szakképzésen belüli duális képzésben lévő együttműködés egyik létező formáját, annak részleteit mutatja be a tanulmány.

A 2019. évi szakképzési törvényben – a Szakképzés 4.0 stratégiában megfogalmazott célok elérése érdekében – egy új lehetőség, szervezeti keret jelent meg a szakmai oktatás iskolán kívüli megvalósítására. A szakképzési törvény alapján a tanuló szakirányú oktatásban szakképző intézményben vagy szakképzési munkaszerződéssel duális képzőhelyen vehet részt. A duális képzőhelyi követelményeknek való együttes megfelelés érdekében a gazdálkodó szervezet és a szakképzési centrum nonprofit gazdasági társaságot hozhat létre, mely ágazati képzőközpontként (ÁKK) működhet.

Az áttekintés során az alábbi kérdésekre keressük a választ: Milyen megjelenési formái vannak a horizontális – egymás melletti, egymást segítő – együttműködésnek? Milyen stratégiák vonatkoznak a szakképzésre, a duális képzésre? Vannak-e a gazdasági élet – vagyis a duális képzők – és az oktatás szereplői között kormányzati szinten kapcsolódási pontok?

A tanulmányban a fogalmi, elméleti áttekintést követően, a meghatározó szakmai, szakképzési, területi stratégia, a szabályozás rendszere, majd egy győri együttműködés kerül bemutatásra.

AZ ÁKK MINT A HORIZONTÁLIS EGYÜTTMŰKÖDÉS MEGJELENÉSI FORMÁJA

A szakképzésben az egymás mellett működő szervezetek közül az ÁKK az egyik legújabb együttműködési forma, melyben lehetőség van duális képzésre is.

Duális képzőhely a 2019. évi LXXX. törvény a szakképzésről 82. § szerint a területileg illetékes gazdasági kamara által a szakirányú oktatásban való részvétel céljából a duális képzőhelyek nyilvántartásába felvett képzőközpont vagy – a szakképző intézmény kivéte-

lével – más gazdálkodó szervezet, melynél a szakirányú oktatás megszervezésének feltételei biztosítottak, vagyis a Kormány rendeletében meghatározott végzettséggel és szakképzettséggel vagy szakképzettséggel és gyakorlattal rendelkező személyt foglalkoztat és az oktatáshoz szükséges eszközzel, felszereléssel rendelkezik. A duális képzés segítségével a tanulók munkahelyen tanulhatnak, testközelből tapasztalhatják meg, milyen a munka világa, milyen tananyagtartalmakra hol van szükség. Megértik, mit jelent a valódi együttműködés, a problémamegoldó gondolkodás és ami a legfontosabb, az elméleti tudás gyakorlatban való alkalmazása.

Az ágazati képzőközpont (ÁKK) olyan nonprofit gazdasági társaság, amely a duális képzőhelyi követelményeknek való együttes megfelelés érdekében történő együttműködés megvalósítását célozza. A nonprofit jelleg a 2006. évi V. törvény a cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról (Ctv.) 9/F. § (2) bekezdése alapján a gazdasági társaságot akkor illeti meg és a cégnevében is csak akkor tüntetheti azt fel, ha létesítő okirata tartalmazza, hogy a tevékenységéből származó nyereség a tagok között nem osztható fel, hanem az a gazdasági társaság vagyonát gyarapítja. A nonprofit gazdasági társaságként való működés célja, hogy erősítse a tagok közötti együttműködést és biztosítsa a nyereségnek a duális képzőhelyi feladatok ellátásához történő felhasználását. A szakképzési törvény 81. §-a az ágazati képzőközpont létesítésével összefüggésben meghatározza az alapító tagok körét. Legalább négy mikro- vagy kisvállalkozás, legalább kettő középvállalkozás vagy gazdálkodó szervezet és a szakképzési centrum legfeljebb 60%-os tulajdoni hányaddal alapíthat ágazati képzőközpontot. A vállalatnagyságot – gazdálkodó szervezet méretét, ami alapítóként részt vehet az ágazati képzőközpont létrehozásában – a 2004. évi XXXIV. törvény a kis- és középvállalkozásokról, fejlődésük támogatásáról (KKV tv.) alapján kell megállapítani. Az ágazati képzőközpont tagjai bevételének – a szakképzési centrum kivételével (aki eleve központi támogatásként vagy költségvetési támogatásként biztosított költségvetési előirányzatokból gazdálkodik) – legfeljebb 20%-a származhat a központi költségvetés terhére közvetlenül nyújtott támogatásból (Kaibás, 2022:136–137).

Az ÁKK-ban való együttműködési lehetőségeket jogszabályok és stratégiák határozzák meg. A szakképzést szabályozó jogszabályok a kereteket, a stratégiák a célokat, elvárásokat és az azok eléréséhez szükséges lépéseket fogalmazzák meg, reálisan, tényszerűen, megvalósíthatóan. A fenti különböző előírások összehangolására tett törekvések láthatóak, ám még nem teljeskörűek. A mindennapokban megjelenő, működést érintő kérdésekben eltérő gyakorlatok vannak az egyes szervezeteknél. Eltérő szabályozás vonatkozik a köznevelési, szakképzési intézményekre és duális képzésben részt vevő gazdálkodó szervezetekre. Erre a legegyszerűbb példa a tanév szervezésének szabályozása. Az iskolák tanévben terveznek, a gazdálkodó szervezetek pedig naptári évben gondolkodnak. A köznevelési intézményekben – melyek szabályai az érettségi vizsgák miatt vonatkoznak a szakképző iskolára – máskor vannak szünetek, tanítási napok, mint a szakképző iskolákban. Egy munkaszerződéssel foglalkoztatott tanulóra az iskolai és a vállalati szabályok egyaránt vonatkoznak. A tanítási napok és a szabadságok kérdése pontosításra, igazításra, összehangolásra vár. Uniós stratégiai előírás az anomáliákra való rugalmasan reagáló szakképzés.

Az alábbiakban áttekintünk két sajátos szerveződési formát, amelyek sokban hasonlítanak az ÁKK működéséhez és bemutatják, hogy a területi tervezés megjelenik az együttműködésben.

Az ágazati képzőközpontok leginkább a klaszterekhez hasonlítható új képződmények hazánkban, hiszen a közös érdek köti össze őket.

„A klaszterek sajátos hálózatos szerveződési formák, amelyek egyrészt rendelkeznek a szervezetek számos tulajdonságával, másrészt jellemzik őket azoktól megkülönböztető ismérvek is. Fő jellemzőik, hogy a klaszter tagjainak van közösen elfogadott célja, vannak közös érdekeik, a tagok belső érvényű szabályok alapján együttműködnek egymással és bizonyos szerepeket töltenek be. A tagok lehetnek vállalkozások, vállalatok, intézmények, szervezetek, szövetségek.” (Borgulya – Balogh, 2019:27.) Szerkezetük nagyon hasonló, a legjellemzőbb területek a gazdaság, a tudomány és a politika. A klaszterek hosszabb távon működő szerveződések, amelyek életciklusokon mennek keresztül, dinamikus jellegűek, folyamatosan változhatnak a tagok és az aktivitások (Borgulya – Balogh, 2019). Az ágazati képzőközpontban is közös cél érdekében egymással tartósan és kölcsönösen együttműködő szervezetekkel találkozunk. A klaszterekhez teljesen hasonlóan adott témában, adott földrajzi területen, jelen esetben Győr és vonzáskörzetében, adott cél – duális képzés megvalósítása – érdekekben kapcsolódnak össze egymást kiegészítő tulajdonságaik miatt, a későbbiekben bemutatott stratégiákban megfogalmazott elvárások teljesítése érdekében.

Az ÁKK-k az innováció mentén is leírhatók, ugyanis „az innováció forrásai leginkább a tágabb értelemben vett társadalmi és területi struktúrákban keresendők, vagyis a társadalmi és gazdasági intézmények agglomerációjában és szinergikus hatásaiban, amelyek összefonódtak az innováció technológiai infrastruktúrájával” (Lengyel, 2003:48–53.). A győri egyetem mint a tudásközvetítés központi eleme a vizsgált ÁKK-val együttműködik. Közös innováció a nappali tagozatos egyetemi hallgatók esti munkarendben történő technikai duális képzése. Az egyetemi tanulmányok beszámításával rövidített képzési idővel, gyakorlatorientált, intenzív képzési formában egy év alatt szerezhetnek technikus oklevelet. Az egyetem beiskolázási körzete országos, így a vizsgált ÁKK földrajzilag a vármegyénél és a régiónál nagyobb, kiterjedt területen építheti a kapcsolatokat, országos ismertségre is szert tehet. A felsőoktatási intézmények a tudásközvetítés mellett fontos kapcsolati tőkét biztosítanak a hallgatóknak, oktatóknak egyaránt. Az innováció alapja az együttműködés, a közös gondolkodás, mely az eltérő nézőpontok megismertetésével, összehangolásával újdonságokat hoz a mindennapi szakképzési gyakorlatban is. Tartalmi, szakmai, módszertani, kapcsolati és szervezeti tudás áramlik a szervezetek között, ezekből innovációk jelenhetnek meg az együttműködésben. Az innovációs lehetőségek feltárása uniós elvárás.

Az ÁKK-ban duális képzésben résztvevő tanulóknak lehetőségük van a szakképző iskolai oktatás mellett az alapító gazdasági vállalatok mellett a velük együttműködésben lévő cégeknél szakképzési munkaszerződéssel munkavállalóként dolgozni. A diákok szempontjából ez a releváns munkaerőpiaci gyakorlat megszerzése mellett a kapott munkabér miatt jelentős, míg a vállalkozások pályakezdő, mégis gyakorlattal és helyismerettel rendelkező jövődi munkavállalót nyerhetnek. A tanulószerveződéses gyakorlati képzés uniós prioritás, így stratégiaileg minden szinten megfogalmazott elvárás.

EU-S SZINT: ET AJÁNLÁS

Az Európai Unió szakképzéssel összefüggésbe hozható célkitűzéseit tekinti át a tanulmány az elmúlt időszakra nézve.

Az Európai Tanács 2020. november 24-i ajánlása „A fenntartható versenyképességet, társadalmi méltányosságot és rezilienciát célzó szakképzésről”, illetve az Európai Parlament 2020. december 17-i (2021/C 445/13) állásfoglalása a fenntartható versenyképességet, társadalmi méltányosságot és rezilienciát célzó szakképzésről szóló tanácsi ajánlásról (2020/2767(RSP)):

Az ajánlásban megfogalmazódik, hogy alapvető jog a szakképzésben való részvétel. Az ajánlásban felszólítják a tagállamokat, hogy adjanak több tudóst, mérnököt, technikust a munkaerőpiacnak. A szakképzés különösen fontos a kkv-k számára annak biztosítása érdekében, hogy munkavállalóik rendelkezzenek a szükséges készségekkel. Az általunk vizsgált ÁKK-ban a kis- és középvállalkozások munkaerőutánpótlása a prioritás. A tanulószerveződéses gyakorlati képzés segíthet a munkanélkülivé válás megelőzésében és a munkaerőpiacra való felkészítésben.

Az ajánlásban felszólítják a tagállamokat, hogy partnereikkel együttműködve olyan szakképzési politika végrehajtásán munkálkodjanak, amely:

- felvértezi a fiatalokat és a felnőtteket az ahhoz szükséges tudással, készségekkel és kompetenciákkal, hogy boldogulni tudjanak a változóban lévő munkaerőpiacon és társadalomban, a gazdasági helyreállítás, a zöld és digitális gazdaságra való méltányos átállás és a demográfiai változások közepette, továbbá valamennyi gazdasági ciklus során,

- előmozdítja az inkluzivitást és az esélyegyenlőséget, és hozzájárul a reziliencia, a társadalmi méltányosság és a jólét mindenki számára való megvalósításához, valamint

- előmozdítja az európai szakképzési rendszereket nemzetközi kontextusban, hogy azokat a szakképzésben részt vevők tekintetében világszerte referenciának ismerjék el (ET ajánlás, 2020).

Felszólítást kapnak a tagállamok továbbá arra, hogy törekedjenek az alábbi uniós szintű célkitűzések 2025-ig történő elérésére, többek között az oktatás és képzés, valamint a foglalkoztatási és szociálpolitika területén:

- a szakképzésből kikerülő fiatalok körében legalább 82% legyen a munkahellyel rendelkezők aránya,

- a szakképzésben frissen végzettek 60%-a részesüljön a szakképzése során munkaalapú tanulásban. Ez a célkitűzés a munkaalapú, munkahelyen történő tanulás valamennyi formájára vonatkozik, és ezáltal az ifjúsági garancia keretében támogatható tanulószerveződéses gyakorlati képzési lehetőségek bővüléséhez is hozzá fog járulni;

- a szakképzésben részt vevő tanulók 8%-a részesüljön külföldi tanulási célú mobilitásban.” (ET ajánlás, 2020:5.)

Az ajánlás rögzíti, hogy a szakképzés az innováció és a növekedés motorja, gyorsan alkalmazkodik a munkaerőpiac változásaihoz, a rugalmasság és a fejlődési lehetőségek a központi elemét képezik. A szakképzés vonzó lehetőség, mely modern, digitalizált módon zajlik úgy, hogy előmozdítja az esélyegyenlőséget.

Az Európai Tanács ajánlása (2022) a zöld átállást és a fenntartható fejlődést szolgáló tanulásról (2022/C 243/01):

Minden tagállamnak meg kell vizsgálnia, hogy milyen lehetőségek és alkalmak kínálóznak az egyéb oktatási és képzési programok kiegészítésére és megerősítésére. A zöld átállást és a fenntartható fejlődést szolgáló oktatás és tanulás teljeskörűen támogathatja az egészségre, a jóllétre és a befogadásra, az aktív polgári szerepvállalásra és a világpolgárságra; a szolidaritásra; a diákközpontú tanulásra; a kutatásra és az innovációra; valamint a digitális transzformációra vonatkozó programokat (ET ajánlás, 2022).

Az Európai Tanács ajánlása (2022) az egész életen át tartó tanulást és a foglalkoztathatóságot célzó mikrotanúsítványokra vonatkozó európai megközelítésről (2022/C 243/02):

Európában egyre több embernek kell frissítenie és bővítenie tudását, készségeit és kompetenciáit a formális oktatás és képzés, valamint a gyorsan változó társadalom és munkaerőpiac igényei közötti szakadék áthidalása érdekében. A szakképző intézmények és a duális képzésben szerepet vállaló szervezetek felnőttképzésben vagy felnőttek szakmai oktatása keretében módszertani sokszínűséggel, az előzetes tudás beszámításával, az egyéni igényeket a lehetőségek szerint figyelembe véve vállalják a tanulni kívánó emberek oktatását.

Az Osnabrücker Nyilatkozat a szakképzésnek a helyreállítás, valamint a digitális és zöld gazdaságra való méltányos átállás támogatásában betöltött szerepéről:

A tagállamok, az uniós tagjelölt országok és az EGT-országok szakképzésért felelős miniszterei, az európai szociális partnerek és az Európai Bizottság 2020. november 30-i ülésen elfogadott nyilatkozata, amelynek keretében megállapodás született a 2021–2025 közötti időszakra szóló, szakképzésre vonatkozó új szakpolitikai intézkedésekről a fenntartható versenyképességet, a társadalmi méltányosságot és a rezilienciát célzó szakképzésről szóló tanácsi ajánlásban megállapított jövőkép és stratégiai célkitűzések kiegészítése és megvalósítása céljából.

A tanulószereződéses gyakorlati képzések és a valós munkahelyi gyakorlatba ágyazott, munkaalapú tanulás javítja a foglalkoztathatósági kilátásokat. A szakképzés a folyamatosan változó munkaerőpiacon releváns tudással, készségekkel és kompetenciákkal vértézi fel a munkaerőt, valamint a befogadást és a kiválóságot szem előtt tartva tovább-, illetve átképzési lehetőségeket nyújt. A szakképzés sajátos fókuszával és identitásával kulcsszerepet tölt be az oktatás és képzés, a foglalkoztatás és a gazdaságpolitikák kapcsolódásában (Osnabrücker Nyilatkozat, 2020).

A nyilatkozat hangsúlyozza a vállalatokkal megosztott felelősséget, a rugalmasság és a reziliencia fontosságát, hiszen alkalmazkodni kell a változásokhoz, anomáliákhoz, lehetőségé kell alakítani a fenyegetéseket, ez teszi lehetővé az innovációkat, fokozza a helyi, regionális, nemzeti és európai termelékenységét.

A szakképzés innovációi szorosan összefüggenek az új készségekkel, tantervekkel, oktatási módszertanokkal és előrejelző eszközökkel kapcsolatban felmerülő problémákkal.

A munkaalapú tanulás és a tanulószereződéses gyakorlati képzések megerősítése elvárás-ként fogalmazódik meg.

Az új, egész életen át tartó tanulás kultúrája továbbá azt is jelenti, hogy a munkaalapú tanulás és a munkahelyen történő tanulás kiemelt szerepet kap a szakmai továbbképzési stratégiákban.

NEMZETI SZINT: SZAKKÉPZÉS 4.0 STRATÉGIA

A magyar kormány 2019-ben a szakképzés és a felnőttképzés megújítása céljából, a 4. ipari forradalomra reagálva leírta középtávú stratégiáját. Karrierlehetőséget, vonzó oktatási környezetet és naprakész tudású oktatókat alappilléreként megfogalmazva szeretné a stratégia megreformálni az oktatást, hogy az lépést tudjon tartani a gyorsan változó ipari környezettel és a technológiai változásokkal.

A Szakképzés 4.0 stratégia alapján a szakképzés feladata a megváltozott kompetenciaelvárásoknak megfelelő oktatás, képzés biztosítása. Fontos a komplex problémamegoldás, a kritikus gondolkodás, a kreativitás, az emberek kezelése, a csapatmunka, az érzelmi intelligencia, az ítélet és döntéshozatal, a szolgáltatás orientáció, a tárgyalás és a kognitív rugalmasság.

A szakképzést meghatározó gazdasági folyamatok, a foglalkoztatási, munkanélküliségi és munkaerő-tartalék mutatói alapján megállapítható, hogy a hatékonyság növelésével lehet a gazdasági növekedést elérni, ehhez pedig magasabb képzettség szükséges. A képzéseknek a technológia, az automatizáció, valamint a digitalizáció által okozott változásokat követni kell.

A demográfiai mutatók ismeretében kell alakítani az intézményhálózatot. A pályaorientációban az általános iskolák megszólításakor a szakképzés vonzónak tevényt a kijelölt feladat. A szakképzési centrumok nappali és felnőttek oktatása tekintetében kínált képzései mind a munkaerőpiaci igényekre reagálnak, a gazdaság igényeihez igazodnak.

A szakképző intézményeknek a hátrányos helyzetű tanulókkal való foglalkozás is feladata, a végzettség nélküli iskola elhagyók számának mérséklése kiemelt prioritás. Fontos feladatok ezek a területi dimenziók szempontjából, hiszen a hátrányos helyzetű régiók felzárkóztatása ezeken keresztül lehetséges.

Az intézmények vízióban és misszióban fogalmazzák meg jövőképüket, feladatukat, céljaikat.

Az új szakképzési rendszerben kétféle iskolatípus különül el: a szakképző iskola (3 éves képzés, 1 év ágazati alapoktatás) és a technikum (5 éves képzés, 2 év ágazati alapoktatás). A speciális igényekkel a szakképzésbe érkező diákoknak tanulási, esetlegesen karrierlehetőséget jelent a műhelyiskola, az orientációs év vagy a dobbantó program.

A szakképzés 4.0 programja a mérhetőség érdekében indikátorokat tartalmaz, és megfogalmazza, hogy mitől lesz vonzó a szakképzés. A szakképzett dolgozók magasabb bérhez, biztos megélhetéshez juthatnak. A technikai képzés egyenes utat jelent a felsőoktatásba a szakmai vizsga emelt szintű érettséginek való megfeleltetése által. A képzés során ösztöndíjhoz vagy duális képzés esetén a tanulói munkaszerződés alapján munkabérhez juthatnak a diákok, mely a családok számára jelentős támogatást jelenthet.

A duális képzés lehetőségének megteremtéséhez további szereplőkre van szükség, ezek egyike az Ágazati Készségtanács (ÁKT). Ez olyan szervezet, ami a munkaerőpiac és a szakképzés összekapcsolására, valamint a szakmai készségek fejlesztésére összpontosít egy adott ágazatban. Ez a tanács általában az iparágak, ágazatok vagy szektorok számára jön létre, és összefogja a munkáltatókat, oktatási intézményeket, kormányzati szerveket és más érdekelt feleket. Vagyis annyi ÁKT működik, ahány ágazatban szakmai oktatás zajlik. Fontos szerepet játszik tehát abban, hogy az oktatás és a munkaerőpiac közelebb kerüljön egymáshoz, és hogy a szakképzés hatékonyan reagáljon az ágazatok kihívásaira és igényeire. Az ÁKT-k,

valamint a kamarák megfogalmazzák a gazdaság igényeit, az egyes ágazatokba tartozó szakképzések rendszerét, a belépés feltételeit és sok egyéb mellett a duális képzés lehetőségeit. Az Országos Képzési Jegyzékbe (OKJ-be) való beavatkozás a szakképzés rendszerének újrarendelése a megváltozott körülmények miatt szükséges és időszerű volt. Az OKJ a szakképzésről szóló, többször módosított 1993. évi LXXVI. törvény vezette be, mely tartalmazta az állam által elismert szakképzéseket. A digitalizáció hatása ágazatonként vizsgálandó és definiálandó, hogy milyen készségekre, képességekre, tudásra van szükség. Szintén fontos szereplő a Szakképzési Innovációs Tanács, amely véleményével, javaslataival meghatározó a szakmapolitikai döntésekben. Így például jogszabályok, duális modell, oktatói továbbképzések, szakmai követelmények, módszertani változás, megújulás, pályaaorientáció, minőségirányítás kérdéseiben (Szakképzés 4.0).

A Szakképzés 4.0 stratégia tehát a kínálat vezérelt szakképzési rendszer helyett kereslet vezérelt, kimenet alapú szakképzést biztosít a jelenlegi törvényi szabályozással együtt. A korábban megszokott lexikális tudás mellett/helyett az új szabályozásnak köszönhetően a képzési kimeneti követelményekben fogalmazzák meg az oktatás során elsajátítandó készségeket, képességeket, ismereteket, elvárt viselkedésmódokat, attitűdöket, valamint az önállóság és a felelősség mértékét. Az ajánlasként megfogalmazott programtervekben és az intézmények által elkészített képzési programokban meghatározott tartalmi változások újszereűek, a módszertani megújulást is megalapozhatják.

A stratégia szerint az új szakképzési rendszer elemei a szakmára felkészítő szakmai oktatás, a szakképesítésre felkészítő szakmai képzés, a szakma és a részszakma, ágazati alapoktatás, ágazati alapvizsga, szakirányú oktatás, tanulási eredmény alapú értékelés, autonómia, felelősség, képesség, attitűd, tudás. A projektfeladatok megjelenése az oktatásban a módszertani változás szükségességét hangsúlyozza. Az akkreditált vizsgaközpontok, a duális képzőhely megváltozott, megosztott felelőssége, a változó oktatói, vizsgáztatói szerepek újítást hoztak a szakképzés korábbi világába. A szakmai vizsgáztatás megújítása az iskoláktól, a képzőhelyektől független akkreditált vizsgaközpontokon keresztül valósul meg. Aki a vizsgára jelentkezőt tanította, nem vehet részt a vizsgáztatásában. A vizsgabizottság tagjai a mérési, ellenőrzési, értékelési feladatot ellátó személyek. Az ő munkájukat segíti a jegyző és a teremfelügyelő, valamint a technikai feltételeket biztosító személy. A vizsgabizottság valóban független, így a vizsga tisztasága megkérdőjelezhetetlen. Ezt az elképzelést erősíti meg a korábbi írásbeli vizsga interaktív vizsgával való kiváltása. Online számítógépes feladatot kell megoldani előre meghatározott időpontban, adott időtartam alatt a vizsgázónak, melynek javítása azonnal és központilag történik.

VÁRMEGYEI SZINT: GYŐR-MOSON-SOPRON VÁRMEGYE TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJA (2021–2027)

Az Európai Unió, nemzeti szintű stratégiai szabályozók mellett az adott földrajzi térségre leginkább koncentrált fejlesztési célokat, elképzeléseket megfogalmazó koncepció áttekintése hoz közelebb bennünket a célok eléréséhez. Az oktatási feladatok hatékony és eredményes teljesítése segít a térség fejlődésének előmozdításában.

A Győr-Moson-Sopron Vármegyei Területfejlesztési Koncepciónak tematikus céljai

vannak. A „Társadalom” tematikus cél közül különösen az oktatás, képzés és nevelés lehetőségeinek és esélyeinek javítása, a „Gazdaság” céljai közül a gazdasági tevékenység folyamatos megújulását szolgáló K+F+I környezet infrastrukturális és szervezeti, együttműködési kereteinek (innovációs ökoszisztéma) fejlesztése érdekes a vizsgált téma szempontjából.

„Megfelelően képzett humán erőforrás” területen a célkitűzés: A 21. század új kihívásaira reagálni tudó, a társadalmi mobilitást és az esélyegyenlőséget a lehető legjobban elősegítő, mindenki számára nyitott és elérhető, modern és együttműködő oktatási-képzési tér létrehozása, amely a munkaerőpiac folyamatosan változó igényeinek és elvárásainak megfelelni képes, flexibilis, magas színvonalú szakmai képzettséget és tudást biztosít” (Kon koncepció, 30). Az ÁKK a nyitott, elérhető együttműködés tipikus példája, melyben az oktatás és a gazdaság szereplői egymás mellett vannak jelen és együtt tudnak reagálni a folyamatos változásokra, ezzel is növelve a hatékonyságot és biztosítva a munkaerőpiaci igényeknek való megfelelést. A magas színvonalú tudás biztosításának garanciája lehet egyrészt a munkaerőpiaci szereplők jelenléte, ahol a modern technikai eszközök alkalmazását elősegítik a képzett szakemberek másrészt az egyetem, mint szintén a térségben jelenlévő, együttműködő szereplő. Mindkét említett fél naprakész tudással, innovációs készséggel rendelkezve segíti az eredményes oktatási-képzési tér kialakítását.

„Oktatás, nevelés” területén a megfogalmazott cél: A 21. század új kihívásainak és elvárásainak megfelelni képes oktatási-nevelési rendszer létrehozása az oktatás infrastruktúrájának modernizálásával, az oktató-nevelő munkát végző képzők képzésével és megbecsülésével, a módszerek és tartalmak korszerűsítésével, esélyteremtéssel, hátránykompenzációval és széles körű együttműködésekkel. Az oktatási intézmények és dolgozóik ériék el diákjaikat, a diákoknak pedig legyen hozzáférésük a tudástartalmakhoz és az oktatási terekhez digitális és jelenléti oktatás esetén is. Ennek kapcsán szükséges az oktatás és az oktatási intézmények tartalmi és infrastrukturális korszerűsítése. Az oktatási munka zavartalanságának biztosítása minden körülmények között, megfelelő számú, módszertanilag jól felkészült, az adott település oktatási intézményéhez kötődő tanárokkal” (Kon koncepció, 57).

Az európai és a nemzeti szintet követően a települési koncepció kisebb térségre lebontva tartalmazza ugyanazokat a célkitűzéseket. Ehhez szükség van a szakképzés megújulására, amihez elengedhetetlen a munkaerőpiac közelsége, ami legkönnyebben a duális képzéssel valósítható meg.

A DUÁLIS KÉPZŐK ÉS AZ OKTATÁS SZEREPLŐI KÖZÖTTI KORMÁNYZATI SZINTEN LEVŐ KAPCSOLÓDÁSI PONTOK

A szakképzés kormányzati szinten jelenleg a Kulturális és Innovációs Minisztériumhoz tartozik, míg a köznevelés a Belügyminisztériumhoz.

A szakképző iskolákkal kapcsolatban lévő gazdálkodó szervezetek együttműködését a területileg illetékes kamarák hangolják össze, működésük szabályait a szakképzési törvény 100. §-a írja le.

A gazdasági kamara összekötő szerepe a ragasztóhoz hasonlítható, nélküle az egyes szereplők, – akik a munkaerőpiaci igények kielégítésében hatékonyan együttműködnek – csak külön alkotórészek lennének és nem egy közösség tagjai.

A gazdálkodó szervezetek közti oktatási tárgyú együttműködés összekapcsoló további szervezetek a szakképzési törvény által létrehozott, definiált Akkreditált Vizsgaközpontok, a Szakképzési Innovációs Tanács, az ágazati készségtanácsok.

A szakképzési törvény 14. § definiálja, hogy szakma megszerzésére irányuló szakmai vizsgát, illetve szakmai képzéshez kapcsolódóan megszerzhető szakképesítés megszerzésére irányuló képesítő vizsgát a nemzeti akkreditálásról szóló törvény szerinti akkreditáló szerv által személytanúsító szervezetként akkreditált vizsgaközpont szervezhet. A területi lefedettség a jogszabályi előírásoknak köszönhetően biztosított, megfelelő. A győri, Győr környéki intézmények életét segíti a Győri Akkreditált Vizsgaközpont.

A szakképzési törvény 98. §-a írja le, hogy a szakképzés országos stratégiai kérdéseinek érdekegyeztetése a Szakképzési Innovációs Tanács keretei között valósul meg. A Szakképzési Innovációs Tanács szakmai döntés-előkészítő, véleményező és javaslattevő országos testületként segíti a szakképzésért felelős miniszter szakképzéssel kapcsolatos feladatainak ellátását. A Szakképzési Innovációs Tanács véleményt nyilvánít, javaslatot tesz, értékeli a szakképzés eredményességét, valamint a szakképzési tananyagok és a szakmai követelmények alkalmazását, ajánlásokat tesz a szakmát szerzett pályakezdő szakemberek elhelyezkedési lehetőségeinek tapasztalataival, különös tekintettel az állástalan fiatalok helyzetével összefüggésben.

A szakképzési törvény 99. §-a alapján az egyes gazdasági ágazatok gazdálkodó szervezeteinek a szakképzés tartalmi szerkezetének folyamatos fejlesztését és korszerűsítését, a munkaerőpiaci igények és a képzési kínálat összehangolását szolgáló szakmai javaslatait az ágazati készség tanácsok képviselik. Az ágazati készség tanács folyamatosan figyelemmel kíséri a saját ágazatában a szakképzési szerkezet fejlesztését, a gazdasági, munkaerőpiaci, technikai-technológiai folyamatokat, és ennek alapján szakvéleményt ad, javaslatot tehet vagy előrejelzést készít a szakképzés rövid és középtávú fejlesztési irányainak, céljainak tervezése, meghatározása érdekében.

EGY GYŐRI TERÜLETI EGYÜTTMŰKÖDÉS BEMUTATÁSA

Az együttműködés szereplői a Győri Villamosipari Ágazati Képzőközpont (GYVÁKK) és egy győri technikum. A szakirányú oktatás megvalósítása céljából létrejött együttműködés központjában a Győri SZC Pattantyús-Ábrahám Géza Technikum (PÁGISZ) áll, melynek főtevékenysége a szakmai középfokú oktatás, működési területe: Győr-Moson-Sopron megye. Irányító szerve a Kulturális és Innovációs Minisztérium. Középirányító szerv a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Hivatal. Fenntartója a Győri Szakképzési Centrum.

A 2021/22-es tanévben az intézmény a jogszabályi előírásoknak megfelelően megfogalmazta jövőbe mutató céljait víziója és missziója segítségével.

A győri technikum víziója: Minden érdeklődő számára legalább egy nem helyettesíthető állás betöltésére jogosító szakmai végzettség biztosítása. Célunk olyan szakemberek képzése, akik képesek megálmodni a jövőt! (PÁGISZ MIR, 2022).

Az intézmény missziója: A régió munkaerőpiac igényeinek megfelelően, a korszerű szakmai tudás biztosításán túl a kor elvárásainak megfelelő kompetenciák fejlesztésével képezük a jövő szakembereit. Nevelő-oktató munkánk során egyaránt fontos számunkra az

együttműködés, a rugalmasság, a komplex problémamegoldás, a kreativitás, a műveltség, az egészséges életmód és a zöld szív (PÁGISZ MIR, 2022).

A technikum a korábban bemutatott stratégiák és szabályozás alapján együttműködést alakított ki a GYVÁKK-kal a szakirányú szakmai oktatás céljából duális képzési formában.

A GYVÁKK alapítói a Győri Szakképzési Centrum, az ENGINEERINSTRUMENTS Kft. és az EI Services Kft. Az együttműködésben a képzés és az ipar szervesen összefonódik. A képzőközpont lehetőséget nyújt – főként az elektronika és elektrotechnika ágazatban – tanulóik számára, hogy korszerűen felszerelt tanműhelyben, valós ipari környezetben, jól képzett szakemberekkel szerezzék meg végzettségüket. Az új tanulási eredmény alapú szemlélet előnyeinek megfelelően a szakmai elmélet és gyakorlat elsajátítása együttesen valósul meg (gyvakk.hu.)

„Győrt viszonylag kevés együttműködés fűzi a településhálózat többi tagjához, s ha meg is nevezhetők formalizált kapcsolatai, azok dinamikája messze elmarad a kívánatostól, tematikájuk pedig nem tartalmazza az alulról kezdeményezett stratégiai szemléletű gazdaságfejlesztést” (Somlyódyné Pfeil, 2012:33.).

A fenti állítás ellentétéként jó példaként bemutatásra kerülő együttműködés alulról irányuló kezdeményezés hatására valósult meg, mely kormányzati szinten támogatott. A kezdeményezők az alapító szervezetek képviselői, akiket az azonos cél megvalósítása vezérelt.

Az Ágazati Képzőközpont a városban működő két vállalkozás és a Szakképzési Centrum (mely Győrben és Mosonmagyaróváron rendelkezik iskolákkal) alapításával jött létre a stratégiai és a jogszabályi előírások szerint, a munkaerőpiaci igényeknek megfelelő oktatás, duális képzés biztosítása érdekében. A cél tehát közös. Munkavállalók képzése, akik a duális képzés során, valós vállalati környezetben juthatnak szakmai elméleti és gyakorlati ismeretekhez. A képzési program az előírások és a helyi sajátosságok figyelembevételével közösen került kidolgozásra.

A képzőközpont a környezetében lévő kisebb vállalkozásoknak munkaerőt kölcsönözve biztosítja a szakirányú oktatás során vállalt feladatát, a telephelyén lévő tanműhelyek, illetve az alapító vállalkozások külső helyszínén történő munkavégzési hely mellett. A képzési programból az adott gazdálkodó szervezet profiljának (speciális területének) megfelelő tananyag elsajátítása, valamint a későbbi munkavállalói fluktuáció csökkentése érdekében teszi mindezt.

A kisebb vállalkozások Győrben és Győr környékén, Mosonmagyaróváron, Gönyűn, Kunszigeten található az iskola beiskolázási területén, vagyis Győr-Moson-Sopron vármegyében, e tekintetben mindenképpen Győr vonzáskörzetében.

A stratégiai célok, melyek a gazdasági élet szereplőire vagy a szakképzésre vonatkoznak, összekötik a szervezeteket.

A céljuk közös, területileg közel állnak egymáshoz, de a digitalizáció kihívásának megfelelően a kapcsolattartás formái között a személyes találkozás mellett az online forma is gyakran alkalmazott.

A kormányzati irányítás is azonos az említett oktatott, szakmai ágazatok között, az innovációs miniszter irányítása segíti a működést szabályozóival.

A horizontális együttműködésben a gazdasági kamara vezető, összekötő szerepe emelhető ki, amely a megyében kialakított jó gyakorlatának köszönhetően különböző formákat biztosít a rendszeres kapcsolattartásra, az elemzésekre, illetve a gyakorlatban megjelenő

problémák megoldásához segítséget nyújtva. Rendszeres szakmai, jogi, munkaügyi, illetve igény szerinti témákban tájékoztató előadások, műhelymunkák, munka reggelik biztosítják az együttműködést személyes, illetve online formában egyaránt.

A hálózat szereplői a technikum, a szakképzési centrum, a GYVÁKK-ban szerepet vállaló gazdálkodó vállalatok, valamint az iskolával együttműködő további duális partnerek, a minisztérium és a gazdasági kamara. Feladat, funkció, irányító szerep terén további fejlesztések központilag, területileg egyaránt lehetségesek, pl. vizsgaközpont, ágazati készségtanács. A hatékony feladatelosztás az eredményes vizsgafelkészítés elősegítése céljából, illetve a beiskolázás javítása, munkaerőpiaci igényekre való gyors reagálása érdekében fontos lenne. A folyamatos kapcsolattartás, a kommunikáció emiatt elengedhetetlen. A gazdaság igényeire azonnali reagálásra van szükség sok esetben, ehhez az egyes szereplők funkcióit tisztázni kell, ahogy az irányítót is ki kell jelölni minden egyes területen. Az erőforrásaikat megvizsgálva kell az oktatási intézményeknek és a duális partnereknek a szakképzésben vállalt feladatokat, például a tanítandó tartalmakat elosztani.

A térségi tervezésben nyomonkövethetőek az uniós és az országos stratégiák elvárásai. Az ÁKK pedig a térségi, területi tervezésben megfogalmazott célok, feladatok elérését segíti a kialakított együttműködésével, mindennapi tevékenységével.

A vizsgált együttműködésben az érintett felek egyeztetése alapján került meghatározásra az, hogy ki, kiket, mikor, hol, mit, milyen eszközökkel és kinek a segítségével tanít, vizsgáztat.

A 2023/24-es tanévben a technikus képzésben a szakmai tananyagtartalom 100%-át tanítja a 11., 12. és 14. évfolyamon a GYVÁKK a nála duális képzésben lévő diákoknak. A többi duális együttműködő partner, gazdálkodó szervezet, nagyvállalat 11. és 12. évfolyamos diákok duális képzésében nem vesz részt, és ebben a formában mindössze a szakmai tananyagtartalom 60%-át oktatja a 14. évfolyamon. A duális képzésben lévő diákok száma a vizsgált technikum esetében a 2023/24-es tanévben a végzős évfolyamon 68 fő, az évfolyamon tanuló diákok száma ebben a tanévben összesen 86 fő. A felnőttek szakmai oktatásában tanulmányi szerződéssel rendelkezők száma 100 fő, ebből 68 fő vesz duális képzésben részt. Végzős évfolyamon a GYVÁKK-ban 22 fő, további négy duális partnernél összesen 44 fő vesz részt a szakirányú oktatásban. A nem végzős technikus évfolyamra járó diákok közül 120 fő (a 11-12. évfolyamos diákok összlétszáma: 255 fő), valamint a felnőttképzési szerződéssel rendelkezők mindegyike a GYVÁKK-ban van duális képzésben. Az említett számok bizonyítják, hogy az ÁKK jelentős előnyre tett szert az oktatott diákok számát tekintve a térségben lévő további duális partnerhez képest. Erre magyarázat lehet, hogy sokféle horizontális együttműködési formához hasonló. Az ÁKK-ban az alapító cégekkel együttműködő foglalkoztatók igényeire azonnali reagálásra van mód. Valamint a kezdő munkavállalók vándorlása is csökken, hiszen ismert helyen, ismert keretek között kezdik meg a fiatalok a felnőtt életüket. A duális partnerek elsődleges célja saját jövőbeli munkavállalóik képzése. A saját igényeiket, elképzeléseiket, munkafolyamataikat ismertetik meg a jövőendő munkavállalókkal, ez esetleges továbblépés esetén probléma forrása lehet.

ÖSSZEGZÉS

„A tudás, az ismeret, a szakképzettség a nemzetgazdaság valamennyi szintjén a gazdaság megkerülhetetlen hajtóereje” (Tóth et al., 2019:43.).

A bemutatott győri együttműködés a tudásközvetítés, a jövőben szükséges kompetenciák jegyében, a gazdasági és oktatási szereplők céljainak elérése érdekében valósul meg.

A szakképzési rendszert nagy próbatétel elé állította a gyorsuló gazdasági és társadalmi elvárásokhoz történő igazodás kényszere, amely valóban maga után vonta a változások sokaságát, így többletterhelést rótt a szakképzésben dolgozókra. A „Szakképzés 4.0” fejlesztési stratégia, az új szakképzési jogszabályi háttér megfelelően rugalmas jogszabályi környezetet biztosít a 21. század szakképzési kihívásainak kezeléséhez. Hiszen a fejlesztések a gazdaság elvárásaihoz igazodnak. Az Ágazati Képzőközpontok, Tudásközpontok létrehozásának célja, hogy a tanulók minél korszerűbb, teljesebb kompetenciákkal rendelkezzenek (Köz-Gazdaság, 2020).

Az oktatás, főként a szakképzés és gazdaság együttműködésének fontos színhelye egy város és annak agglomerációja.

A bemutatott példa alapján megállapítható, hogy Győr egy fontos együttműködési központ.

A tanulmány elején megfogalmazott kérdéseket áttekintve a stratégiák, a gazdasági élet és az oktatás szereplői között kapcsolódási pontok, a horizontális együttműködés formáinak áttekintése megvalósult.

Megállapítható, hogy a jelenlegi magyar szakképzés elvi szinten igen, a gyakorlatban azonban nem mindig és nem minden térségben tud megfelelni a stratégiai elvárásoknak. A kitűzött célok teljesítésére tett kísérlet dicséretes, a befektetett munka elismerésre méltó, az oktatás során a pedagógiai hozzáadott érték látható. A családi értékek, a középiskolába való érkezéskor meglévő kompetenciák, tudáselemek hiányosságát minden esetben igyekszik pótolni minden intézmény, mindemelllett a munkaerőpiaci igénynek is szeretne megfelelni. Ez a kettősség is nehezíti a folyamatban szereplők mindennapjait. Fontos, hogy tudjanak egymásról, ismerjék egymás erősségeit, képesek legyenek az együttműködésre és ehhez az akaratuk, az igényük is adott legyen.

A Győrben és környékén jelenlévő együttműködés jó gyakorlat a területi dimenzió erősítésére, mely az oktatás és a gazdaság igényeit egyaránt figyelembe veszi.

A kutatás folytatásának egyik lehetséges útja a Győri Tudástranszfer Központ vizsgálata, melyet a győri Széchenyi István Egyetem, a Győri Szakképzési Centrum és az AUDI Hungaria Zrt. hozott létre. A központ célja a szakképzésen alapuló életpályamodell vonzóbbá tétele, valamint az átjárhatóság megteremtése a szakképzés és a felsőoktatás között gyakorlatorientált, a munkaerőpiac igényeihez igazodó oktatás biztosításával (uni.sze.hu).

A kutatómunka következő lépése lehet a jelenlegi Európai Unió stratégiai célok vizsgálata és a megvalósítás lehetőségeinek áttekintése a magyarországi és a nemzetközi gyakorlat alapján.

IRODALOMJEGYZÉK

- Borgulya Ágnes – Balogh Gábor: *Ipari klaszterek kommunikációja*, Vezetéstudomány, 2019/1, 27–40. <https://doi.org/10.14267/VEZTUD.2019.01.03>
- *EURÓPA 2020, Az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés stratégiája*, Brüsszel, 2010.
- *Győr-Moson-Sopron Megye Területfejlesztési Konceptiója (2021–2027)*. Elérhető: GYMSM_Konceptio_5_0_20210701_01.pdf (gymsmo.hu) (Letöltés ideje: 2022.12.22.)
- Kaibás Gábor Márk: *A szakképzési jogszabályok magyarázata*, Budapest, 2022.
- *Képzési és Kimeneti Követelmények, Programtervek*. Elérhető: <https://szakkepzes.ikk.hu/kkk-ptt> (Letöltés ideje: 2022.12.14.)
- Lengyel Imre: *Verseny és területi fejlődés: térségek versenyképessége Magyarországon*, Szeged, 2003.
- PÁGISZ MIR: *Győri SZC Pattantyús-Ábrahám Géza Technikum Minőségirányítási Programja*, 2022. (megjelenés, közzététel alatt)
- Rechnitzer János – Smahó Melinda: *Térületi politika*, Budapest, 2011.
- Somlyódy Péter Edit (szerk.): *Az agglomerációk intézményesítésének sajtós kérdései: Három magyar nagyvárosi térség az átalakuló térben*, Pécs, 2012.
- Somlyódy Péter Edit: *Az agglomerációk jelentőségének változása az államszervezés és a városi kormányzás szempontjából*, Tér és Társadalom, 2011/3, 27–59. <https://doi.org/10.17649/tet.25.3.1876>
- *Szakképzés 4.0 stratégia*, ITM, 2019. Elérhető: https://api.ikk.hu/storage/uploads/files/szakkepzes_40pdf-1590612271838.pdf (letöltés ideje: 2024. 10. 21.)
- Ternai Katalin – Borbásné Szabó Ildikó: *eBEST platform a KKV-klaszterek operatív és együttműködési folyamatainak támogatására*, Vezetéstudomány, 2015/9-10, 57–66. DOI <https://doi.org/10.14267/VEZTUD.2015.09.06>
- Tóth Róbert – Szűk Krisztina – Sisa Krisztina – Szijártó Boglárka: *Az oktatás és szakképzés szerepe a vállalati (és nemzetgazdasági) versenyképesség növelésében*, Polgári Szemle, 2019/4-6, 36–55. <https://doi.org/10.24307/psz.2019.1204>
- Trautmann László – Vertetics Ádám: „A Kormány elkötelezett a magas hozzáadott értékű termelés bővítésében”, *Interjú Dr. Palkovics László miniszterrel*, Köz-Gazdaság, 2020/4, 7–11. <https://doi.org/10.14267/retp2020.04.02>

JOGSZABÁLYOK:

- *2006. évi V. törvény a cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról*. Elérhető: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0600005.tv> (Letöltés ideje: 2023.01.02.)
- *2019. évi LXXX. törvény a szakképzésről*, Magyar Közlöny 2019. 191. szám. Elérhető: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1900080.tv> (Letöltés ideje: 2022.12.14.)
- *12/2020. (II. 7.) Korm. rendelet a szakképzésről szóló törvény végrehajtásáról*. Elérhető: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a2000012.kor> (Letöltés ideje: 2022. 12. 14.)
- *A Széchenyi-egyetem, a Győri SZC és az Audi megalakította a Győri Tudástranszfer Központot*. Elérhető: <https://www.uni.sze.hu/post/a-sz%C3%A9chenyi-egyetem-a-gy%C5%91ri-szc-%C3%A9s-audi-megalak%C3%ADtotta-a-gy%C5%91ri-tud%C3%A1stranszfer-k%C3%B6zpontot> (Letöltés ideje: 2024.05.13.)
- A TANÁCS AJÁNLÁSA (2022. június 16.) a zöld átállást és a fenntartható fejlődést szolgáló tanulásról (2022/C 243/01), *Az Európai Unió Hivatalos Lapja*, 2022, 65. 1-10.
- A TANÁCS AJÁNLÁSA (2022. június 16.) az egész életen át tartó tanulást és a foglalkoztathatóságot célzó mikrotanúsítványokra vonatkozó európai megközelítésről (2022/C 243/02), *Az Európai Unió Hivatalos Lapja*, 2022, 65. 10-26.

- Az Európai Parlament 2020. december 17-i (2021/C 445/13) állásfoglalása a fenntartható versenyképességet, társadalmi méltányosságot és rezilienciát célzó szakképzésről szóló tanácsi ajánlásról (2020/2767(RSP)), <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a21b0563.eup> (Letöltés ideje: 2024.07.02.)
- Európai Tanács 2020. november 24-i ajánlása „A fenntartható versenyképességet, társadalmi méltányosságot és rezilienciát célzó szakképzésről”, [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32020H1202\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32020H1202(01)) (Letöltés ideje: 2024.07.02.)
- Győri Villamosipari Ágazati Képzőközpont Alapítói, <https://www.gyvakk.hu/alapitok> (Letöltés ideje: 2024.05.13.)
- *Osnabrücki Nyilatkozat a szakképzésnek a helyreállítás, valamint a digitális és zöld gazdaságra való méltányos átállás támogatásában betöltött szerepéről*, 2021, Luxembourg. <https://doi.org/10.2767/682707> Elérhető: <https://op.europa.eu/hu/publication-detail/-/publication/f731da19-6d0b-11ec-9136-01aa75ed71a1/language-hu> (Letöltés ideje: 2024.07.02.)

Kulcsár Ágnes: Kalendáriumlapok / december